

Vår saksbehandler/referanse
Knut Jonassen, klo@standard.no

Vår dato
2019-04-05

Arkivnr.
023/1

Miljøkriminalitet og standardisering

Standardisering kan være et viktig virkemiddel både for forebygging av miljøkriminalitet og for oppfølging, etterforskning og eventuell straffeforfølgelse av begått miljøkriminalitet. Standarder kan utvikles nasjonalt gjennom Standard Norge, europeisk gjennom CEN (den europeiske standardiseringsorganisasjon) eller globalt gjennom ISO (den internasjonale standardiseringsorganisasjonen). Standard Norge er Norges medlem i CEN og ISO.

Gjennom et samarbeid med FN-systemet knyttes stadig flere standarder til oppfølging av FNs 17 bærekraftsmål. En lang rekke av disse kan spille en sentral rolle for bekjemping av miljøkriminalitet, forebyggende eller som redskap ved oppfølging. ISO-standarder er spesielt godt egnet for oppfølging av miljøkriminalitet. Bruk av globale standarder er viktig for et problemkompleks som miljøkriminalitet som i noen tilfeller opptrer lokalt og som i andre tilfeller har klart internasjonale forgreninger. Her vil redskaper som både kan brukes på et enkelt sted (f.eks. én måling eller én merking), men som samtidig har global anerkjennelse og forståelse være uvurderlig, når eksempelvis materialer skal spores på tvers av landegrenser.

Standarder som forebygger miljøkriminalitet

En rekke standarder vil bidra til direkte å forebygge miljøkriminalitet. ISO 14000-serien krever at virksomheten har full oversikt over og etterlever all relevant miljølovgivning og andre myndighetspålegg, for eksempel knyttet til konsesjoner. Livsløpsperspektiv skal sikre at uttak av råstoffer er forsvarlig, uten stress på økosystemer og habitater for rødlistearter. De skal også hindre innføring av svartlistearter. Økodesign skal sikre at ressurser tas vare på gjennom å øke energi- og materialeffektivitet og slik skjerme sårbare råstoffkilder og hindre forsøpling og forurensning ved at materialer kommer på avveier. Standarder for miljømerking og -deklarasjoner skal sikre etterrettelig miljøinformasjon både mot større innkjøpere og mot forbrukere, slik at disse kan ta bevisste valg basert på korrekt miljøinformasjon. Standardene for miljøprestasjon sikrer oppfølging av miljøledelse og krav om kontinuerlig forbedring og behov for grønne innovasjoner. Standardene for grønne investeringer sikrer at kapital styres mot de bedriftene og teknologiene som har de beste miljømessige løsningene. Standarder for beregning av klimagassutslipp og -binding sikrer styring iht. Parisavtalen.

Et ISO-arbeid med standardisering knyttet til sirkulær økonomi er i startfasen. Dette skal redusere behovene for jomfruelige materialer og dermed redusere uttak av ressurser fra eksempelvis skog marine miljøer. Samtidig skal det hindre at materialer kommer på avveier og dermed redusere forsøpling og forurensning. Standardene som utvikles skal være sentrale for oppfølging av EUs politikk for sirkulær økonomi.

Oppfølging av miljøkriminalitet

Det er utviklet mange standarder som karakteriserer miljøtilstanden både i naturmiljø og kulturmiljø. Disse standardene er laget for å gi sammenlignbare resultater, både geografisk, over tid og mellom utførende institusjoner. Typisk bruk av disse vil være å gi et før-/etterbilde (dvs. i forhold til en handling eller hendelse). Dette vil ofte kunne kompletteres med å bruke sporingstandarder der materiale kan knyttes til spesifikk kilde. Slik informasjon vil være av stor betydning når (potensiell) miljøkriminalitet skal undersøkes eller etterprøves.

Standardene for karakterisering av miljøtilstand er knyttet til spesifikke medier; Vann, luft, jord, avfall, slam, kulturminner. Kjemiske, biologiske, fysiske indikatorer/parameterer er innbefattet for de forskjellige mediene.

Sammensetning av indikatorer gjør det mulig å følge opp kriminalitet knyttet til både forurensning og forsøpling og biologisk mangfold (økologi/habitat og rødlistearter og svartlistearter). Det at standardene er utviklet internasjonalt, gjør standardene egnet både til nasjonal oppfølging (f. eks. lokal forurensning) og internasjonal oppfølging (ulovlig internasjonal handel eller forurensningseksport).

I tillegg til disse bør det nevnes at en standard for monetær fastsetting av verdi på miljøskade (ISO 14008) er i ferd med å bli ferdigstilt. Denne skal brukes for å sette en pengeverdi på alle typer miljøskade. Den kan også brukes i forbindelse med forurenser-betaler-prinsippet («forurenser» er her forstått som en som forårsaker miljøskade, uansett type). Denne vil være nyttig ved vurdering av alvorlighetsgrad på miljøkriminalitet.

I tillegg til de gruppene av standarder som er nevnt, er det utviklet et stort antall bransjespesifikke standarder, både organisasjonsrelaterte og produktspesifikke, knyttet til et stort antall næringer, f.eks. bygg og anlegg og fiskeri og havbruk. Konkrete eksempler er:

- NS 9415 som stiller tekniske krav til alt utstyr som skal brukes på oppdrettsanlegg. Hensikten er å hindre rømming for å unngå genetisk forurensning og smittespredning/lakselus, og dermed beskytte villaksstammene.
- NS 9410 stiller krav til overvåking av forurensning fra oppdrettsanlegg. Uakseptabel forurensningsstatus vil kunne føre til krav om flytting, endring av driftsforhold eller i verst fall nedstenging.

Standard Norge bidrar gjerne med ytterligere informasjon om bruk og utvikling av standarder knyttet til miljøkriminalitet.

Med hilsen
for Standard Norge

Anne Kristoffersen
akr@standard.no